

Uchwała z dnia 13 maja 1994 r. I PZP 23/94

Przewodniczący SSN: Maria Mańkowska, Sędziowie SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Janusz Łętowski,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Iwony Kaszczyszyn, w sprawie z powództwa Krystyny L. przeciwko Sądowi Wojewódzkiemu w K. i Sądowi Rejonowemu w K. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym w dniu 13 maja 1994 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach postanowieniem z dnia 9 marca 1994 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.,

"Czy spadkobiercom zmarłego pracownika przysługuje ekwiwalent pieniężny za nie wykorzystany urlop wypoczynkowy przysługujący mu w roku kalendarzowym, w którym nastąpiło wygaśnięcie stosunku pracy wskutek jego śmierci ?"

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Ekwiwalent pieniężny za nie wykorzystany urlop wypoczynkowy należny pracownikowi w roku kalendarzowym, w którym nastąpiło wygaśnięcie stosunku pracy wskutek śmierci pracownika, przysługuje w równych częściach jego małżonkowi i innym członkom rodziny spełniającym warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

U z a s a d n i e

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach przedstawił rozpoznawane zagadnienie prawne w sprawie z powództwa Krystyny L. o ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy, w związku ze śmiercią męża powódki, który nabył prawo do urlopu wypoczynkowego za 1992 r., lecz go nie wykorzystał. Sąd Wojewódzki podniósł, że pod rządem ustawy z dnia 29 kwietnia 1969 r. o pracowniczych urloпах wypoczynkowych (Dz. U. Nr 12, poz. 85) Sąd Najwyższy przyjął w wyroku z dnia 22 grudnia 1970 r., I PR 520/70 (OSNCP 1971 z. 7-8 poz. 140), że art. 19 tej ustawy stanowi samoistne źródło uprawnień następców prawnych zmarłego pracownika do ekwiwalentu pieniężnego za nie wykorzystany urlop. Również według wyjaśnień Ministerstwa Pracy (Sł. Prac. 1978 nr 5 s. 28) w razie śmierci

pracownika, rodzinie zmarłego przysługuje ekwiwalent za nie wykorzystany przez niego urlop zaległy i bieżący. Jednakże, zdaniem Sądu Wojewódzkiego, wątpliwości powstają w związku z osobistym charakterem prawa do urlopu wypoczynkowego, z czego wynika iż nie może ono wchodzić w skład masy spadkowej po wygaśnięciu stosunku pracy wskutek śmierci pracownika. Zatem do spadku po zmarłym pracowniku wchodzić może jedynie roszczenie o ekwiwalent pieniężny za urlop, jeśli przysługiwało ono w chwili śmierci.

Prokurator na rozprawie przed Sadem Najwyższym wnosił o udzielenie twierdzącej odpowiedzi na postawione pytanie.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Zgodnie z art. 171 § 1 kodeksu pracy w razie niewykorzystania przysługującego urlopu w całości lub w części z powodu rozwiązania lub wygaśnięcia stosunku pracy przysługuje ekwiwalent pieniężny. Przepis ten stanowi odpowiednik art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1969 r. o pracowniczych urlopowych wypoczynkowych (Dz. U. Nr 12, poz. 85). W tej sytuacji należy podtrzymać pogląd wyrażony w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 grudnia 1970 r., I PR 520/70 (OSNCP 1971 z. 7-8 poz. 140), że stanowi on samoistne źródło uprawnienia do ekwiwalentu pieniężnego, gdyż przewiduje wypłacenie w razie niewykorzystania przysługującego urlopu z powodu rozwiązania lub wygaśnięcia stosunku pracy, choć ustawodawca nie wskazał w tym przepisie adresata, któremu ekwiwalent pieniężny przysługuje. Oczywistym jest, że normalnie uprawnionym do ekwiwalentu jest były pracownik, z którym stosunek pracy uległ rozwiązaniu lub wygaśnięciu. Wątpliwości powstają w sytuacji, gdy pracownik nabył prawo do urlopu w danym roku a następnie wskutek śmierci nie wykorzystał go. Przede wszystkim należy stwierdzić, że przepis art. 171 § 1 k.p. ma zastosowania także w tej sytuacji, gdyż śmierć pracownika powoduje wygaśnięcie stosunku pracy. Regułą prawa spadkowego jest bowiem, że prawa i obowiązki zmarłego nie należące do spadku wygasają. Dotyczy to w szczególności praw i obowiązków ściśle związanych z osobą zmarłego (art. 922 § 2 kodeksu cywilnego), a do takich należy sytuacja prawna wynikająca z łączącego pracownika z pracodawcą stosunku pracy. W wyniku śmierci pracownika następuje więc wygaśnięcie stosunku pracy, gdyż sam był tego stosunku związany jest ściśle z jego osobą i nie podlega dziedziczeniu. Pogląd ten (mimo braku wyraźnego przepisu w prawie pracy - por. art. 63-67 k.p.) nie budził dotychczas wątpliwości w doktrynie i orzecznictwie (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 1985 r., III PZP 27/85 (OSNCP 1986 z. 3 poz. 27, OSPiKA 1986 z. 7-8 poz. 167 z gl. J. Logi). Nie dotyczy to jednakże wynikających ze stosunku pracy praw i obowiązków

majątkowych nie związanych ściśle z osobą zmarłego pracownika, które są dziedziczone na ogólnych zasadach prawa spadkowego (art. 922 § 1 k.c. - por. np. cyt. wyżej uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 1985 r., uchwałę z dnia 23 października 1980 r., IV PZP 5/80 - OSNCP 1981 z. 4 poz. 55, uchwałę z dnia 6 stycznia 1989 r., IV PR 356/88 - Sł. Prac. 1989 nr 6 s. 47 czy wyrok z dnia 28 stycznia 1975 r., I PR 187/74 - OSNCP 1975 z. 9 poz. 141).

Słusznie Sąd Wojewódzki podnosi wątpliwości sprowadzające się do pytania, czy dziedziczeniu podlega prawo do ekwiwalentu pieniężnego za nie wykorzystany urlop. W tym zakresie w doktrynie i orzecznictwie przeważa pogląd, że prawo do ekwiwalentu przysługuje spadkobiercom (por. cyt. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 grudnia 1970 r. czy wyjaśnienia zawarte w pismach Departamentu Prawa Pracy z 28 listopada 1975 r. PP-500-293/75 i z 24 maja 1975 r. PP-503-313/75 cyt. za "Kodeks pracy-Przepisy wykonawcze i związkowe-Wyjaśnienia i orzecznictwo" Warszawa 1979 s. 573). Nie został on jednak szczegółowo uzasadniony i nie może być podzielony. W tym zakresie prawidłowe wywody zawiera uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 1967 r., III PZP 32/67 (OSNCP 1968 z. 2 poz. 17, OSP 1968 z. 3 poz. 55), według której spadkobiercom zmarłego pracownika nie należy się ekwiwalent pieniężny za nie wykorzystany urlop wypoczynkowy pracownika, z którym do chwili śmierci umowa o pracę nie była rozwiązana i który nie wykorzystał przyznanego mu urlopu tylko z tej przyczyny, że zmarł. Słusznie w jej uzasadnieniu Sąd Najwyższy wyjaśnił, że dla oceny z jakim prawem spadkobiercy mamy do czynienia, a w związku z tym, czy prawo weszło do spadku i w dalszej konsekwencji mogło przejść w drodze dziedziczenia na spadkobierców, jedynie miarodajną jest chwila śmierci spadkodawcy. Na spadkobierców bowiem przechodzą prawa i zobowiązania zmarłego w tej samej postaci w jakiej miał je spadkodawca w chwili śmierci. Pracownikowi, któremu przyznano urlop wypoczynkowy, służy w chwili zgonu tylko uprawnienie ściśle osobiste do wykorzystania urlopu w naturze, natomiast nie ma on w tym momencie żadnego roszczenia majątkowego do pracodawcy.

Należy więc uznać, że do spadku nie wchodzi uprawnienie do urlopu w naturze jako ściśle związane z osobą zmarłego pracownika. Do spadku nie może także wchodzić prawo do ekwiwalentu pieniężnego za nie wykorzystany urlop, gdyż prawo takie nie przysługiwało zmarłemu pracownikowi w chwili śmierci, czyli nie mogło wchodzić w skład spadku. Mamy więc do czynienia z sytuacją, w której z jednej strony na spadkobierców nie przechodzi ani prawo do urlopu ani prawo do ekwiwalentu, a z drugiej strony art. 171 § 1 k.p. stanowi wyraźnie źródło prawa do ekwiwalentu w przypadku wygaśnięcia stosunku pracy wskutek śmierci pracownika (obowiązek zakładu pracy jego wypłacenia), nie wskazując osoby uprawnionej, którą nie może być oczywiście zmarły pracownik.

Mamy więc do czynienia z luką w prawie, którą należy wypełnić w drodze analogii. Możliwe jest sięgnięcie w tym przypadku do reguł prawa spadkowego i uznania, że prawo do ekwiwalentu, w tej szczególnej sytuacji, przysługuje spadkobiercom. Nie wydaje się to jednak słuszne. W tym zakresie można wskazać przede wszystkim na wynikające z art. 935 § 3 k.c. dziedziczenie ustawowe Skarbu Państwa, w razie braku małżonka spadkodawcy i krewnych powołanych do dziedziczenia z ustawy. Wątpliwości co do zastosowania w drodze analogii reguł prawa spadkowego w omawianym przypadku, wzbudza także możliwość uzyskania tego prawa przez spadkobiercę testamentowego. Należy więc raczej poszukiwać analogii w przepisach prawa pracy przewidujących powstanie określonych praw majątkowych w razie śmierci pracownika. Przypadek taki przewidują w szczególności przepisy kodeksu pracy dotyczące prawa do odprawy pośmiertnej. Zgodnie z art. 93 k.p. w razie śmierci pracownika w czasie trwania stosunku pracy małżonkowi i innym członkom rodziny spełniającym warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin przysługuje od zakładu pracy, w częściach równych, odprawa pośmiertna.

Zastosowanie, w drodze analogii, do ekwiwalentu pieniężnego za nie wykorzystany urlop, zasady wyrażonej w kodeksie pracy odnośnie odprawy pośmiertnej, prowadzi do udzielenia odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne, jak w sentencji uchwały.

=====